ISNN 3030-3907

2026/3
VOLUME 6

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/3 VOLUME 6

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Асадова Раъно Дилмуратовна
Тошкент Давлат техника университети доценти

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

HUDUDIY IJTIMOIY HIMOYA TIZIMINING MOHIYATI, TURLARI VA ZAMONAVIY EVOLYUTSIYASI

M.Sh.Raximova

Turon universiteti Iqtisodiyot va xorijiy mamlakatlar iqtisodiyoti kafedrasi PhD., dotsent v.b

Annotatsiya. Mazkur maqolada hududiy ijtimoiy himoya tizimining nazariy asoslari, uning asosiy turlari va zamonaviy evolyutsiyasi chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotda ijtimoiy himoya tizimining mintaqaviy xususiyatlari, iqtisodiy va demografik omillar ta'siri hamda xalqaro tajriba asosida rivojlanish yo'nalishlari o'rganildi. Natijalar hududiy ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish va uning samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqish imkonini berdi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy himoya, hududiy rivojlanish, ijtimoiy siyosat, farovonlik, evolyutsiya, tizim

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические основы, виды и современные тенденции развития территориальной системы социальной защиты. Особое внимание уделено региональным особенностям социальной политики, влиянию социально-экономических факторов и международному опыту. Разработаны научно-практические рекомендации по совершенствованию системы социальной защиты на региональном уровне.

Ключевые слова: социальная защита, региональное развитие, социальная политика, благосостояние, система, эволюция

Abstract. This article examines the theoretical foundations, types, and modern evolution of regional social protection systems. The study focuses on regional characteristics, socio-economic factors, and international practices. Based on the findings, scientific and practical recommendations for improving regional social protection systems are proposed.

Keywords: social protection, regional development, social policy, welfare, evolution, system.

KIRISH.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda aholini ijtimoiy himoya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, hududlar kesimida ijtimoiy himoya tizimini samarali tashkil etish aholi farovonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Ijtimoiy himoya tizimi jamiyat a'zolarini iqtisodiy va ijtimoiy xavflardan himoya qilishga qaratilgan siyosat va dasturlar majmuasidir. U kambag'allikni kamaytirish, daromadlarni barqarorlashtirish va ijtimoiy tengsizlikni qisqartirishga xizmat qiladi .

ISSN 3030-3907

Hududiy yondashuvning dolzarbligi shundaki, turli mintaqalarda iqtisodiy rivojlanish darajasi, demografik tarkib va infratuzilma imkoniyatlari farq qiladi. Shu sababli, ijtimoiy himoya tizimini hududiy jihatdan differensial rivojlantirish zarur.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI.

Ijtimoiy himoya tizimi bo‘yicha ilmiy adabiyotlarda turli yondashuvlar mavjud. Xalqaro tashkilotlar ijtimoiy himoyani uch asosiy komponentdan iborat tizim sifatida ko‘rsatadi:

- ijtimoiy yordam
- ijtimoiy sug‘urta
- mehnat bozori dasturlari

Ko‘plab tadqiqotlarda ijtimoiy himoya tizimining evolyutsiyasi bosqichma-bosqich rivojlanishi (shakllanish, kengayish, institutsionallashuv) orqali amalga oshishi ta’kidlanadi .

Hududiy yondashuv bo‘yicha ilmiy ishlarda ijtimoiy himoya tizimi mintaqaning iqtisodiy salohiyati, bandlik darajasi va ijtimoiy infratuzilmasiga bog‘liqligi qayd etiladi .

Zamonaviy tadqiqotlarda esa ijtimoiy himoya tizimining integratsiyalashuvi, raqamlashtirilishi va kompleks yondashuv asosida rivojlanishi muhim omil sifatida ko‘rilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

Tizimli yondashuv – ijtimoiy himoya tizimini yaxlit tizim sifatida o‘rganish
Qiyosiy tahlil – turli mamlakatlar va hududlar tajribasini solishtirish
Statistik tahlil – ijtimoiy ko‘rsatkichlar asosida baholash
Mantiqiy umumlashtirish – nazariy xulosalar chiqarish

Metodologik asos sifatida institutsional va evolyutsion yondashuvlardan foydalanildi. Bu esa ijtimoiy himoya tizimining vaqt davomida o‘zgarishi va rivojlanishini aniqlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

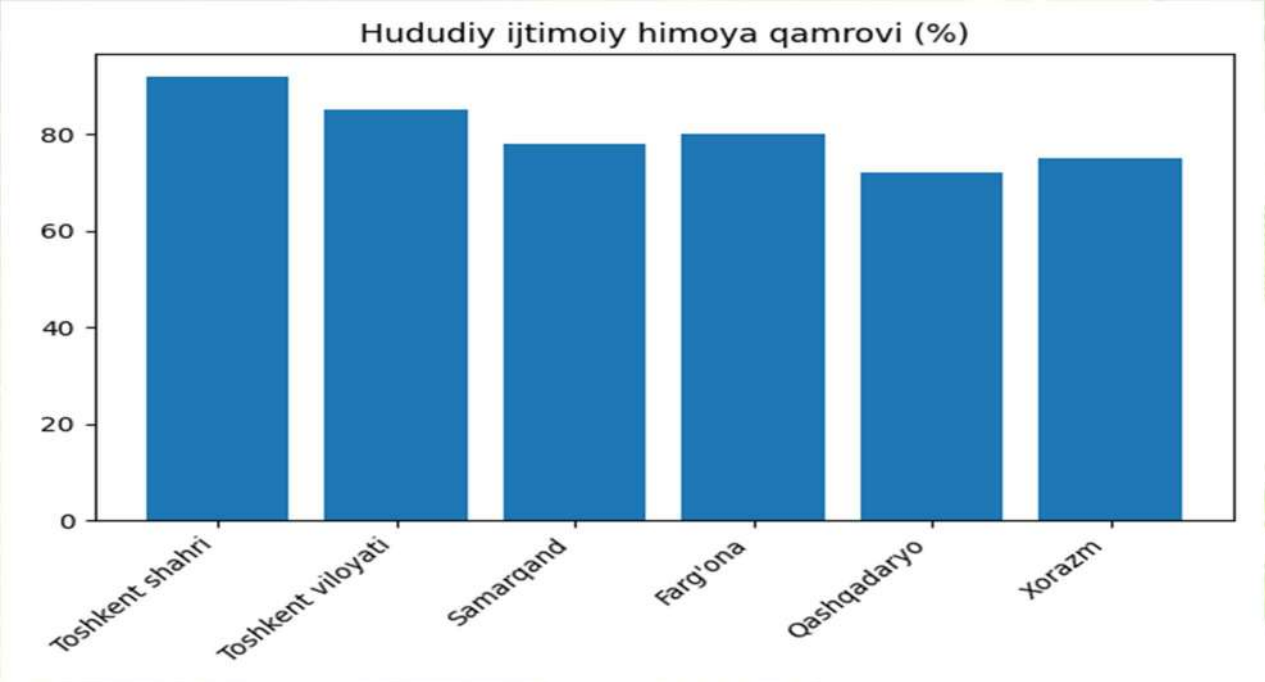
1-Jadval

Hudud	Ijtimoiy himoya qamrovi (%)	Kambag'allik darajasi (%)
Toshkent shahri	92	8
Toshkent viloyati	85	12
Samarqand	78	15
Farg'ona	80	14
Qashqadaryo	72	18

ISSN 3030-3907

Xorazm	75	16

Quyida hududlar kesimida ijtimoiy himoya qamrovi ko'rsatilgan grafik berilgan:

2. EVOLYUTSIYA BOSQICHLARI

2-Jadval

Bosqich	Tavsif
I bosqich	Asosiy ijtimoiy yordam tizimlari shakllanishi
II bosqich	Ijtimoiy sug'urta tizimining rivojlanishi
III bosqich	Integratsiyalashgan ijtimoiy himoya
IV bosqich	Raqamli va adaptiv tizimlar

Statistik tahlil shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy himoya qamrovi yuqori bo'lgan hududlarda kambag'allik darajasi pastroq. Bu ijtimoiy siyosat samaradorligi va iqtisodiy rivojlanish o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi.

Hududiy ijtimoiy himoya tizimi — bu ma’lum bir hudud doirasida aholining ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish va ularni ijtimoiy xavflardan himoya qilishga qaratilgan mexanizmlar majmuasidir.

U quyidagi vazifalarni bajaradi:

- aholi daromadlarini qo‘llab-quvvatlash
- kambag‘allikni kamaytirish
- ijtimoiy tengsizlikni qisqartirish
- ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash

Tahlil natijalariga ko‘ra, ijtimoiy himoya tizimi quyidagi asosiy turlarga ajratiladi:

ISSN 3030-3907

a) Ijtimoiy sug‘urta- bu tizim mehnat faoliyati bilan bog‘liq bo‘lib, pensiya, nafaqa va sug‘urta to‘lovlarini o‘z ichiga oladi.

b) Ijtimoiy yordam- davlat tomonidan kam ta’minlangan qatlamlarga beriladigan moddiy yordamlar.

c) Mehnat bozori dasturlari- bandlikni oshirish, kasbga o‘qitish va ish bilan ta’minlashga qaratilgan chora-tadbirlar.

Bu uch komponent birgalikda yagona ijtimoiy himoya tizimini tashkil etadi .

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki:

- iqtisodiy rivojlangan hududlarda ijtimoiy himoya tizimi samaraliroq
- kam rivojlangan hududlarda resurslar yetishmasligi kuzatiladi
- qishloq hududlarida ijtimoiy xizmatlar sifati pastroq

Zamonaviy sharoitda ijtimoiy himoya tizimi quyidagi yo‘nalishlarda rivojlanmoqda:

Raqamlashtirish bu - ijtimoiy xizmatlarni elektron platformalar orqali ko‘rsatish

Integratsiya bu - turli dasturlarni yagona tizimga birlashtirish

Manzillilik - yordamni aniq ehtiyojmand qatlamlarga yo‘naltirish

Adaptiv ijtimoiy himoya bu - favqulodda holatlarga moslashuvchan tizim yaratish Zamonaviy tizimlar nafaqat himoya qilish, balki aholini iqtisodiy faoliyatga jalb qilishga ham xizmat qilmoqda .

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi asosiy tushunchalar sifatida quyidagicha xulosa berishimiz mumkin. Hududiy ijtimoiy himoya tizimi aholi farovonligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Tizimning samaradorligi hududiy xususiyatlarga bog‘liq. Zamonaviy sharoitda integratsiya va raqamlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mavzudan kelib chiqqan holatda quyidagicha takliflarni beraman:

- hududlar kesimida differensial ijtimoiy siyosatni joriy etish
- ijtimoiy himoya tizimini to‘liq raqamlashtirish
- xalqaro tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish
- ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish
- kam rivojlangan hududlarga qo‘shimcha resurslar ajratish

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. М. Ш Рахимова. “ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ УМНЫМ ГОРОДОМ НА БАЗЕ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ С ОРИЕНТАЦИЕЙ НА ЧЕЛОВЕКА”. MUHANDISLIK VA IQTISODIYOT. 2026. - 388.

ISSN 3030-3907

2. M.Sh.Raximova. “RAQAMLI PLATFORMALAR ASOSIDA “AQLLI SHAHAR” BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH: INSONGA YO‘NALTIRILGAN YONDASHUV”. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT. 2026. – 730.
3. M.Sh.Raximova. “ IMPROVING SMART CITY GOVERNANCE BASED ON DIGITAL PLATFORMS: A HUMANCENTERED APPROACH”. SOCIAL, ECONOMIC, SCIENTIFIC, AND TECHNICAL ACADEMIC JOURNAL. 2026. – 176.
4. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси. «Ўзбекистоншаҳарларида инфратузилма ривожланишининг асосий кўрсаткичлари»//Тошкент, 2023, 64 б.

ISSN 3030-3907